

Dienst

TOERUSTING VAN WERKERS IN DE KERK

THEMA:

De samensmelting

Vragen en antwoorden bij eenwording GKu en NGK

Pastoraat: genezing van oud zeer

Bindingsangst, noodverband of kerkverband?

Meedenken over eerste versie nieuwe kerkorde

3|2019

Inhoud

INTRODUCTIE **De samensmelting** 3
Peter Sinia

INTERVIEWS **Kijken in de vlam** 4

HANDREIKING **Zoals ook wij...** 12
Melle Oosterhuis

COLUMN **Hoop** 16
Almatine Leene

BEZINNING **Hartelijke verbondenheid onmisbaar** 17
Leon van den Broeke

MEEDENKEN OVER EERSTE VERSIE
Nieuwe kerkorde als inspiratiebron 22
Rob Vreugdenhil

MISSIONAIRE WERKCONFERENTIE
Kerk zijn op de rand 28

SPIEGEL **De uitdaging van geloofsvorming** 29
Anko Oussoren

PRAKTIJKCENTRUM **Kerkverlating in perspectief** 35

BIJBELSTUDIE **Happy end** 36
Janita Geertsema

BOEKBESPREKING **Vieren en delen** 37
Peter Sinia

DIACONAAL STEUNPUNT 39

GEDICHT **Nauwkeurig** 40
Anne Lies Mossel

Foto voorpagina: Kijken in de vlam bij een samensmelting

Dienst†

67e jaargang
nummer 3, 2019

Dienst biedt concrete toerusting en ondersteuning aan ambtsdragers en andere werkers in de kerk, gericht op de dagelijkse praktijk van pastoraat, diaconaat, gemeentelijk functioneren en gemeenteopbouw.

Dienst verschijnt vier keer per jaar.

Redactie
Gienke Boersma-Vreugdenhil
Kees van Dusseldorp,
hoofdredacteur
Anko Oussoren
Derk Jan Poel
Peter Sinia
Jacqueline van der Ziel-Visser,
eindredacteur

Redactiesecretariaat
Contact opnemen met de redactie kan via de website:
www.blad-dienst.nl.

Administratie
Buijten & Schipperheijn *Motief*
Postbus 22708
1100 DE Amsterdam
020-5241010
abonnement@buijten.nl

Nieuwe abonnementen en adreswijzingen *schriftelijk of per e-mail* aan de administratie doorgeven.
Abonnementsgeld te voldoen na ontvangst van factuur.
Abonnementsprijs: € 12,45 per jaar.
Blokabonnement vanaf 10 ex.: € 7,80 per jaar.

IBAN NL45 INGB 0004 9210 87

© 2019 - uitgave van Buijten & Schipperheijn *Motief*

Basisontwerp: Theresia Koelewijn
Druk: Buijten & Schipperheijn

ISSN 0167-2401

INTRODUCTIE

De samensmelting

We beleven een bijzondere fase in de relatie tussen de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt en de Nederlands Gereformeerde Kerken. Jarenlang werd al samen gesproken toen vanaf het grondvlak van de NGK een 'huwelijksaanzoek' aan de GKv kwam. In 2014 werd dat aanzoek warm ontvangen, maar leidde het nog niet tot een verloving. In 2017, een landelijke vergadering en generale synode later, werden besluiten genomen die de eenwording opeens snel dichterbij brachten. In de wandelgangen wordt al gesproken over een fusie in 2023, hoewel die datum nergens is vastgelegd.

Contouren

Langzaamaan worden de contouren zichtbaar van de kerk zoals die met de eenwording vorm zou kunnen krijgen. Niet alleen plaatselijk, maar ook landelijk groeit de samenwerking, zoals bij de opleiding van predikanten. Contouren worden ook zichtbaar in de rapporten en voorstellen van deputaten en landelijke commissies. Meest in het oog springend zijn het werk van de gezamenlijke regiegroep en de voorstellen voor een toekomstige kerkorde. De vraag die in dit nummer van *Dienst* centraal staat, is wat de samensmelting betekent voor ambtsdragers en andere werkers in de plaatselijke kerken.

Vragen

Er leven rondom de eenwording allerlei vragen waaruit zorg spreekt, maar ook interesse en verlangen. In de wandelgangen van beide kerken pikten we vragen op over de gevolgen van een samengaan voor de lokale kerk. Die vragen legden we voor aan verschillende mensen die dicht bij het vuur zitten. We bundelden deze mini-interviews tot een informatief artikel. Fundamenteel in onze tijd lijkt de vraag wat überhaupt de waarde van het kerkverband nog is; Leon van den Broeke gaat er in een apart artikel op in. Wij vroegen Rob Vreugdenhil, als lid van de commissie Toekomstige Kerkorde, de belangrijkste consequenties van deze concept-kerk orde te beschrijven. Melle Oosterhuis speelde als predikant in Ede een belangrijke rol in het harmonieuze proces van eenwording met onder meer de rehabilitatie van dominee Roukema. Als voorzitter van de laatste generale synode was hij landelijk bij het fusieproces betrokken. Wij vroegen hem te schrijven over een pastorale wijze van omgaan met eenwording.

Met deze en de andere artikelen heb je weer een *Dienst* in handen die van waarde is voor wie in deze bijzondere tijd mag werken in de plaatselijke kerk.

Peter Sinia

Kijken in de vlam

Vragen en antwoorden bij de samensmelting van GKv en NGK

Je moet niet in de vlam willen kijken wanneer er gelast wordt. Alleen met een beschermende bril kan een lasser zien hoe het werk van samensmelten vordert. Toch konden we het als redactie niet laten om te kijken hoe het proces van samensmelten van GKv en NGK verloopt. We hoorden verschillende vragen daarover vanaf het grondvlak en in de wandelgangen van de kerk. De vragen die ons het meest relevant leken voor ambtsdragers en andere werkers in de plaatselijke kerk, legden we voor aan mensen die het dichtst bij het vuur zitten.

Fuseren

Als er een landelijke fusie komt, ben je dan als plaatselijke kerken verplicht om te fuseren?

Maaïke Harmsen van de Regiegroep Hereniging: “Nee. Alle lokale gemeenten behouden, net als nu in de twee kerkverbanden, hun eigen zelfstandigheid. De hereniging (fusie) is in de eerste plaats bedoeld voor de twee kerkverbanden. In de *handreiking plaatselijke samenwerking* (onderwegnaar1kerk.nl) staan alle mogelijke vormen en fasen van samenwerking. Het woord ‘fase’ betekent niet dat iedereen alle stappen gaat of moet doorlopen. Wat wel gaat gebeuren als de hereniging doorgaat: alle lokale gemeenten krijgen op hun openbare welkomstborden of vlaggen, onderaan de gezamenlijke ‘achternaam’ van het kerkverband.”

Om welke redenen zou je dat wel of niet doen, dat lokaal fuseren?

Harmsen: “Wel fuseren, omdat je als twee kleine gemeenten beter kunt samenwerken, zoals in beide kerkverbanden nu ook al gebeurt. Of omdat een kleine gemeente het anders niet meer alleen redt. Of omdat er al heel lang samenwerking is op heel veel gebieden. Voorbeelden van kleine gemeenten die samengingen met een grote gemeente uit het andere kerkverband zijn de GKv Nunspeet en de NGK Deventer. Je kunt naar hun ervaringen informeren. Niet fuseren, omdat alleen al de samenwerking moeite oplevert. Dan is het goed om eerst met elkaar, en anderen uit je regio, in gesprek te gaan.”

.....
In de handreiking staan alle mogelijke vormen en fasen van samenwerking

Alleen met een beschermende bril kan een lasser zien hoe het werk van samensmelten vordert

Lidmaatschap

Als meerdere gemeenten van GKv en NGK bij elkaar in de buurt liggen, volgt er dan een geografische herschikking na een landelijke fusie? Of zijn de leden vrij om te kiezen van welke gemeente zij lid willen zijn en hoe zit dat met nieuwe leden door bijvoorbeeld verhuizing?

Jan van Dijk van de Werkgroep Toekomstige Kerkorde: “Een synode gaat geen grenzen van plaatselijke gemeenten trekken. En samen kerkzijn betekent ook dat je niet tegen de individuele gemeenteleden

zegt: “Zoek het maar helemaal zelf uit”. De nieuwe kerkorde laat het aan de plaatselijke kerken over hoe ze intern, en met de kerken in de buurt, met samenwerking en herschikking omgaan. Dan is het niet een zaak van kerkenraden alleen, maar van alle gemeenteleden met elkaar. Elkaar leren kennen en beelden uit het verleden laten corrigeren, horen daarbij. De Regiegroep Hereniging heeft in 2018 alle kerken gediend met een

.....
Elkaar leren kennen en beelden uit het verleden laten corrigeren

handreiking plaatselijke samenwerking waarin tal van voorbeelden staan hoe je dat kunt doen. Regelmatig maken gemeentelieden nu al de overstap naar een andere gemeente, bijvoorbeeld omdat die dichterbij samenkomt of meer biedt aan jeugdwerk. Het lijkt mij van groot belang dat kerkenraden bij elkaar in de omgeving samen bespreken hoe je dat goed begeleidt en wat voor advies je geeft aan nieuwe leden die in de buurt komen wonen. In de nieuw te vormen regio's (de nieuwe term voor classis) zal dat zeker een punt van gesprek zijn. Neem er wel de tijd voor: na een jaar of vijf kan zomaar blijken dat de vraag haast vanzelf is opgelost."

Oecumene

Wij hebben in onze stad contact met allerlei kerken en werken daar op verschillende manieren mee samen. Blijven zulke kerkelijke contacten mogelijk na een fusie of komt nu alle nadruk te liggen op de contacten tussen GKv en NGK?

Tiemen Dijkema van Deputaten Kerkelijke Eenheid: "Fijn, dat jullie veel kerkelijke contacten en samenwerking hebben in jullie omgeving. Het contact tussen de plaatselijke NGK/GKv zal vast

intensiever worden naarmate het landelijke proces van hereniging vordert. Die beide routes – landelijk en plaatselijk – moeten immers wel gelijke tred houden. Je hoort soms: het gaat tussen de deputaatschappen en commissies, en landelijke vergadering en synode nu wel heel erg snel; de plaatselijke kerken moeten niet achteropraken. Dat geldt evenzeer voor de regionale en classicale vergaderingen. Dus stop energie in het plaatselijke proces met 'jouw' NGK of GKv.

.....
Voer goede geloofsgesprekken en ga samen zingen, bidden en bijbellezen

De vraag is: blijven andere kerkelijke contacten mogelijk? Ja, natuurlijk, heel graag. De kerk van Christus is groter dan alleen GKv en NGK. Tijdens de nationale synode, eind mei dit jaar in Dordrecht, hebben enkele tientallen kerkverbanden en geloofsgemeenschappen plechtig toegezegd dat ze verantwoordelijkheid voor elkaar willen dragen, en dat ze daarop aanspreekbaar zijn. We varen niet langer aan elkaar voorbij als schepen in de nacht, als onbekenden voor elkaar. 'Aanspreekbaar zijn' is meer dan 'op punten samenwerken'. Voer goede geloofsgesprekken, en ga vooral ook samen zingen, bidden en bijbellezen. Dat is het hart van kerkelijk samenwerken."

Jeugdwerk

Kun je op het gebied van het jeugdwerk al samenwerken, ook als de fusie nog wat meer tijd nodig heeft? Hoe zou je dat praktisch kunnen doen?

Anko Oussoren van het Praktijkcentrum:

"In het jeugdwerk was op verschillende plekken al samenwerking voordat er over samengaan werd gesproken. Soms praktisch vanwege het kleine aantal kinderen of jongeren in één of beide gemeenten. Soms ook vanuit de visie dat het voor tieners en jongeren niet uit te leggen is wat de verschillen zijn. Het jeugdwerk in bijbelklas, catechese en clubwerk is zo al een voorbode van de ophanden zijnde fusie. Al wordt daarbij ook opgemerkt dat als er geen fusie tot stand komt de kinderen en jongeren verloren gaan voor de eigen gemeente. Want als het jeugdwerk zich concentreert op de zondag, tijdens de kerkdienst, dan betekent dit dat kinderen en jongeren niet naar de 'eigen' dienst kunnen. Er zijn gemeenten die zo gezamenlijk naar het jeugdwerk kijken. Ik ken een GKv-gemeente waarin ze het kinderwerk tijdens de morgendienst gaan vormgeven zodat het aansluit bij hoe de plaatselijke NGK dit doet. Ook weet ik een gemeente waarin ze langzaam proberen samen te gaan. Het jeugdwerk is daar een van de eerste concrete aspecten waarin dit vorm krijgt. Rondom diaconale jongerenreizen zien we dat kerken ook al met elkaar samenwerken. Daaraan doen vaak jongeren uit verschillende kerken mee."

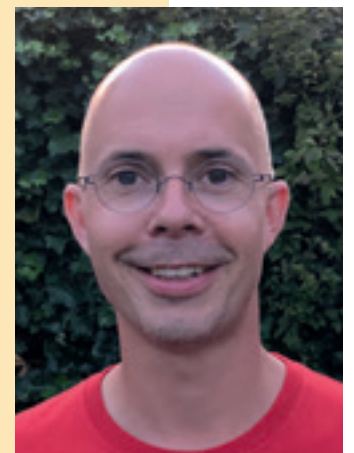
.....
In het jeugdwerk was op verschillende plekken al samenwerking

Financiën

Wij betalen als plaatselijke kerk mee aan de landelijke kosten die door het kerkverband worden gemaakt. Wat zijn eigenlijk de bedragen die nu in de GKv en NGK plaatselijk worden betaald? En wat zijn de gevolgen van een kerkfusie voor de hoogte van die bijdragen?

Peter Koolstra van de Financiële Commissie NGK:

"Om te beginnen, bij de GKv spreken we over 'quota' en bij de NGK over 'afdrachten'. Voor 2018 bedroegen de quota (GKv) voor belijdende leden dertig euro en voor doopleden vijftien euro (gemiddeld ruim 24 euro per persoon). De afdracht (NGK) voor 2018 bedroeg circa twintig euro per persoon (geen onderscheid in soort lid).

Deze bedragen zijn bedoeld als dekking van de centrale kosten, zoals de predikantenopleiding/theologische universiteit, vorming en toerusting, archief, studiefinanciering steunbehoeven de studenten, enzovoort. Maar sommige zaken zijn verschillend geregeld, zodat vergelijken niet makkelijk is.

Er wordt gestreefd naar een geharmoniseerd model voor alle kerken

Het gevolg van de kerkfusie is dat een en ander met elkaar in lijn moet worden gebracht. Daarbij wordt gestreefd naar een geharmoniseerd model dat geldt voor alle kerken en leden. Uitgaande van een dalende trend in het ledenaantal en gelijkblijvende kosten zou in principe een toename van de kosten per persoon te verwachten zijn. Op de meeste kerkelijke uitgaven zal echter, mede door samenwerking, enige mate van besparing mogelijk zijn. Hierdoor is de verwachting dat de genoemde stijging beperkt zou kunnen blijven.

Dit vergt echter nog de nodige nadere analyses en acties van de commissies, werkgroepen en instellingen die verantwoordelijk zijn voor de diverse uitgaven.”

In de GKv en de NGK bestaan heel verschillende regelingen voor de oudedagsvoorziening voor predikanten. Wat betekent landelijk samengaan van beide kerken financieel voor plaatselijke kerken?

Gerrit Noorman van Vereniging VSE: “De organisatie die binnen de GKv verantwoordelijk is voor de oudedagsvoorziening van predikanten is Vereniging VSE. De leden van onze vereniging zijn alle GKv-kerken; zij bepalen het beleid. Zij bepalen ook het bedrag per gemeentelid dat de kerken jaarlijks afdragen aan VSE. Deze ontvangen bedragen worden uitgekeerd aan de kerken die hun emeritus predikanten, weduwen en wezen van predikanten of arbeidsongeschikte predikant daarvan betalen. Daarnaast bouwen wij met de jaarlijkse afdrachten vermogen op, dat wordt belegd. VSE bepaalt zelf het beleggingsbeleid, maar heeft de uitvoering van de beleggingen uitbesteed aan een professionele organisatie die voor vele bedrijven, organisaties en instellingen beleggingen verzorgt. Het doel van de vermogensopbouw is ervoor zorgen dat er ook in de toekomst voldoende geld is om alle emeritus predikanten te kunnen onderhouden.

Tot 2014 hanteerde VSE het omslagstelsel (de kosten die in een jaar gemaakt worden voor de oudedagsvoorziening worden met quota in datzelfde jaar binnengehaald). Er werd tot die tijd

© Jonathan Brinkhorst

Plaatselijke kerken betalen mee aan de landelijke kosten die door het kerkverband worden gemaakt

slechts beperkt aan vermogensvorming gedaan. Ontwikkelingen binnen en buiten ons kerkverband hebben ertoe geleid dat vijf jaar geleden besloten is om over te gaan tot het kapitaaldekkingstelsel (vermogensvorming om de kosten van de oudedagsvoorziening ook in de toekomst te kunnen betalen). Dit had als consequentie dat er extra vermogen moest worden opgebouwd; door middel van hogere quota zou in 25 jaar tijd het benodigde geld bij elkaar worden gebracht. Afgelopen juni hebben de kerken besloten de periode met vijf jaar te verkorten (van de resterende twintig naar vijftien jaar). Deze verkorting is met name ingegeven door de verwachte verdere daling van het ledental in de GKv.

Onze broeders en zusters van de NGK hebben een andere oudedagsregeling voor hun predikanten. Zij hebben zich tien jaar geleden aangesloten bij Pensioenfonds Zorg en Welzijn en conformeren zich aan de regels en afspraken van dat fonds. De NGK hebben geen tekorten uit het verleden. Bij de NGK betaalt een individuele kerk de pensioenpremie van haar eigen predikant. Als een gemeente geen predikant heeft, heeft zij deze kosten niet.

Inmiddels zijn ook op dit terrein de fusiegesprekken van start gegaan. Gezien de grote verschillen tussen de beide regelingen met betrekking tot onder meer inhoud, (verdeling van) kosten en mate van flexibiliteit, is dit geen gemakkelijk traject. Daar komt nog een reglementair aspect bij. Diverse fondsen schrijven namelijk voor dat als twee organisaties (ook kerken) fuseren, dan de oudedagsvoorziening geharmoniseerd dient te zijn. Wij bidden onze Here om wijsheid en inzicht, ook voor dit aspect van het fusieproces.”

Gezien de grote verschillen tussen beide regelingen is dit geen gemakkelijk traject

Liturgie

Zal door het fusieproces de vorm van de kerkdiensten veranderen?

Anje de Heer van het Steunpunt Liturgie:

“Het zou niet best zijn als dat niet het geval was. Het fusieproces biedt in dit opzicht juist een grote kans! Ruim vijftig jaar geleden gingen we uit elkaar. Qua kerkgeschiedenis stelt vijftig jaar niet zoveel voor, maar het is lang genoeg om twee eigen culturen te doen ontstaan. Het is belangrijk om in de gaten te houden

dat het bij het gesprek over ‘de vorm van de kerkdiensten’ gaat over liturgie. Uit de grond van mijn hart zeg ik dat het bij liturgie gaat om ritualiteit, een van Gods prachtige scheppingsgaven. Het kiezen van rituelen is niet vrijblijvend. Hoe we omgaan

met rituelen laat zien wat we belangrijk vinden, toont hoe ónze gezamenlijke relatie met God is. Als de vorm verandert, verandert de inhoud mee; als de inhoud verandert, verandert de vorm mee. Als kind heb ik de scheiding van 1967 meegemaakt. Nu vergaderen eredienstdeputaten en commissieleden van GKv en NGK sinds een jaar samen, en het Steunpunt Liturgie vergadert altijd mee. Geweldig, vooral omdat het gesprekken op gang brengt waarbij luisteren en samen de diepte in gaan centraal staan. Daar kunnen wij de kerken mee dienen. Liturgie is het mooiste wat er is. Maar

liturgie is ook kwetsbaar, want ze is onlosmakelijk verbonden met geloofsbeleving en geloofsbelijden; en dan zo dat het individuele opgaat in het gezamenlijke (en omgekeerd). Dus: lieve gemeenten, grijp deze kans aan.”

.....
**Het fusieproces
biedt een grote kans
voor de liturgie**

Missionair & Zending

Welke missionaire projecten hebben beide kerkverbanden en welke kansen schept samengaan?

Peter Wierenga, missionair consulent NGK/GKv: “Evangelisatie is vrijwel altijd iets wat erbij moet worden gedaan, naast het gewone kerkelijk leven, meestal door een kleine groep actievelingen. In weinig kerken is een écht gemeentebreed verlangen om in de buurt actief te zijn in woord en daad. Dat kan ook verlegenheid zijn: wie zouden we willen bereiken en hoe dan? Durf en kan ik dat wel? Niemand zit op ons geloof te wachten! Daarin zijn NGK en GKv gelijk.

Verschillen zijn er ook. De GKv-gemeenten zijn van de organisatie en willen verlangen planmatig goed vormgeven. De

NGK-gemeenten zijn meer van de relatie en het gebed. Van projectmatige en pionierende initiatieven zijn er zo’n twintig stuks in de GKv en iets van zes in de NGK. Beide kerken kunnen in samenwerkingsgemeenten zeker wat aan elkaar hebben: relatiekracht en regelkracht die elkaar versterken. Predikanten en pioniers die meer samen vanuit de gemeente aan de slag kunnen. Doe mij deze kerkelijke eenheid, zeker wanneer deze ‘de wereld’ ten goede komt!”

Hoe is praktisch gezien het zendingswerk geregeld? En wat betekent een samengaan van GKv en NGK plaatselijk en landelijk?

Wierenga: “De laatste jaren is het zendingswerk sterk veranderd. Regionale samenwerking staat onder druk, doordat elke gemeente eigen gemeenteleden (en kinderen en vrienden van) kent die ergens in de zending actief zijn. En kerken willen tegenwoordig vaak meer in Nederland zelf aan de slag.

Er is een nieuw zendingsgebied van Vinex- en achterstandswijken. Ook hier is de GKv vaak meer van de professionele organisatie en de NGK meer van ondersteuning van de mensen die je kent.

Wat maakt een fusie ingewikkeld bij zending? In een samenwerkingsgemeente komen van beide kanten zendingsprojecten en -collecten samen. Twee keer zoveel als één gemeente gewend is, vaak te veel om als één gemeente allemaal te blijven ondersteunen. Maar hoe kies je wanneer elk van die projecten, zendingswerkers en partnergemeenten op je steun konden rekenen? Hoe blijf je trouw aan je mensen en partners en ga je toch verminderen? Een gezamenlijke uitdaging is mensen onder de dertig jaar weer gaan betrekken bij het zendingswerk. Gebed, meeleven en geld drogen per generatie meer uit. Ik hoop dat NGK en GKv nu samen gaan nadenken over hoe ze jongere leden er weer bij kunnen betrekken!”

.....
**De relatiekracht
van de NGK en de
regelkracht van
de GKv versterken
elkaar**

Zoals ook wij...

Genezing van oud zeer

Het herstel van een kerkelijke breuk is een Godswonder, een kostbaar bewijs van zijn genade. Een wonder waar Jezus om gebeden heeft en waarvoor Hij met zijn bloed heeft betaald. Waar Hij met al de kracht van zijn Geest aan heeft gewerkt. Alle eer en dank aan God. Het herstel van een kerkelijke breuk leidt ook tot een ontmoeting van beschadigde mensen. Ze voelen pijn en verontwaardiging, die het heel moeilijk maken elkaar in de ogen te kijken. De kerkelijke hereniging roept wakker wat oud zeer leek, maar in werkelijkheid nog onverminderd pijnlijk is. Veel zielzorgers in de NGK en GKv komen deze pijn en verontwaardiging, bezorgdheid of zelfs boosheid, tegen in hun huisbezoeken en ambtelijke gesprekken. Met alle pastorale verlegenheid van dien. En dat terwijl pastoraat hier zo belangrijk is voor het persoonlijk heil van mensen en daarmee voor de voortgang van het proces van kerkelijke eenwording.

Melle
Oosterhuis

Erkenning

Allereerst wil ik erop aandringen de pastorant met zulk oud zeer serieus te nemen. Rond de breuk in de jaren zestig van de vorige eeuw hebben zich heel pijnlijke situaties voorgedaan; op kerkelijk niveau, maar ook in de persoonlijke sfeer. Mensen zijn daardoor geraakt in het meest kostbare in hun leven en in de heiligste van hun overtuigingen. Door uitspraken en maatregelen van kerkelijke vergaderingen, door de bejegening door broeders en zusters in de Heer, onder wie vaak ook naaste familie. Dat heeft verwondingen opgeleverd, waarvan de littekens en de pijn door de tijd en ook door het wegvallen van de verantwoordelijke instanties of personen niet worden weggenomen. Ze zijn een eigen leven gaan leiden, maar zijn daardoor niet minder werkelijk. Wie daarin door zijn of haar ambtsdragers van nu niet serieus wordt genomen, die ondergaat een herbeleving van het onrecht van toen.

Wil een ambtsdrager die pijn op een geloofwaardige manier serieus nemen, dan moet hij of zij ten minste kennismaken van dit stuk recente kerkgeschiedenis. Vergeten en vergeven leidt voor deze beschadigde broeders en zusters opnieuw tot beschadiging. Daarentegen voelt het serieus genomen worden, heuse betrokkenheid in het oude zeer

als herstel van recht, ook als er van het verleden niets ongedaan gemaakt kan worden. Daarmee breekt al het eerste licht door het grauwe wolkendek boven iemands leven.

Mensen zijn geraakt
in het meest kostbare
in hun leven

Genezing van
oud zeer begint
met zelf door
de knieën gaan

© Hans Buurman

Bevrijding

Maar als er verder niets gebeurt, dan dooft vroeg of laat het doorgebroken licht weer uit. Dan komt er geen eind aan het oude zeer. Het blijft als een schaduw het leven van een kind van God versomberen, met alle risico's van dien. Vraag is alleen wat er nog te doen valt. Erkenning van schuld vragen is in de meeste gevallen niet meer mogelijk. Als ambtsdrager doe je er daarom goed aan met de pastorant door te denken over de vraag hoe oud zeer werkelijk genezen kan worden. Wat leer je daarover uit de Bijbel?

Als ik de Bijbel goed lees, begint dat niet bij excuses van de ander vragen, ook al zou de ander uiteindelijk door de knieën gaan. Bevrijding van oud zeer begint niet met het overwinnen van een ander, het begint bij de overwinning van jezelf. Zelfoverwinning die zo ver gaat dat je je eigen verontwaardiging en boosheid overwint. Dat je niet langer in het onrecht dat jij hebt geleden een rechtvaardiging vindt om je als

Bevrijding van oud
zeer begint bij de
overwinning van
jezelf

eisende partij boven de ander te plaatsen. Nee, je herkent bij nader inzien steeds meer van die ander bij jezelf. En ten slotte ga je niet langer met opgestoken vinger tegen hem tekeer, maar sta je met een arm om zijn schouder naast hem. Dat leer ik van de Heer Jezus: niet alleen je bondgenoot, maar zelfs je vijand liefhebben. En dat kan nog, ook als die ander al gestorven is en die kerkelijke vergadering ontbonden.

Vergeving

Met zelf vergeven is een eerste stap gezet naar vergeving vragen. Vanuit de herkenning van jezelf als zondaar, naar de erkenning van eigen fouten. Jezelf meten met de maat waarmee je anderen gemeten hebt, ook als het gaat om het oude zeer. De keuzes die je zelf gemaakt hebt in het kerkelijke conflict, bekijken door de bril van de ander. De houding die jij hebt aangenomen tegenover broeders en zusters, familieleden of vrienden. Jouw oordelen, jouw stellingen en uitspraken, jouw 'heilig moeten'. Daarmee groei je toe naar het moment dat je de ander van jouw kant vergeving gaat vragen. Zo komt het tot heus herstel van de verhoudingen.

Dat leert ook de pastorale ervaring. Het oplossen van conflicten in families of tussen gemeenteleden gaat niet lukken zolang de strijdende partijen primair van elkaar schuldenkenning eisen. Verzoening komt pas tot stand als je onvoorwaardelijk je eigen aandeel

in het ontstane conflict erkent en daarvoor van de ander vergeving vraagt. Dat is het Godswonder dat ten grondslag ligt aan heuse verzoening tussen broeders en zusters van hetzelfde huis.

Herstel

Daarmee breekt dan ook de weg naar boven open. Want alleen zo kun je bidden zoals Jezus het ons geleerd heeft. Zo kun je ónze Vader zeggen en ook die vijfde bede bidden: "Vergeef ons onze schulden, zoals ook wij hebben vergeven wie ons iets schuldig was". De bede die, als je de conclusie van Jezus' gebedsonderwijs leest, wel het hart van het Onze Vader lijkt. "Want als jullie anderen hun misstappen vergeven, zal jullie hemelse Vader ook jullie vergeven. Maar als je anderen niet vergeeft, zal jullie Vader jullie misstappen evenmin vergeven" (Mat. 6:14, 15).

Oppervlakkig gelezen klinkt het "zoals ook wij..." als het aandragen van een goed werk, dat ons het recht geeft om vergeving te vragen. De catechismus legt het in zondag 51 uit als een beroep op diezelfde genade van God, waardoor de gezindheid van ons hart is vernieuwd. Ik ben geneigd het te lezen als onderstreping van onze verootmoediging. Het feit dat wij elkaar vergeven laat zien dat wij ons 'arme zondaars' weten, die elkaar vóór alles moeten vergeven en vergeving vragen voor zoveel wat we elkaar aandoen. Die daarom voor de troon van onze Vader in zielsverbondenheid bidden: vergeef óns onze schulden. Dan strekken zondaren samen hun armen uit naar een vergevingsgrond buiten zichzelf. De rechtsgrond die Christus door zijn offer aan het kruis voor ons heeft gelegd.

.....
In ziels-
verbondenheid
bidden: vergeef óns
ónze schulden

Melle Nieuw perspectief

Oosterhuis, preses van de generale synode GKv, in gesprek met Willem Smouter, voorzitter van de landelijke vergadering NGK

Dan is de Vader rijk in vergeven. Vergeven in de volste zin van het woord. Ook het ongedaan maken van de schande en het herstel van de schade van onze zonden. Daarmee opent zich ook nieuw perspectief voor Christus' kerkvergadering op aarde. Herstel van de schade, die wij door onze kerkelijke strijd hebben toegebracht aan zijn naam en rijk. Nieuwe eendracht en toewijding aan de bouw van Christus' kerk. Dan juichen de engelen in de hemel, tranen in hun ogen. Tranen van blijdschap om de redding van zondaren en de genezing van oud zeer. Tranen van geluk om de grootheid van Gods ontferming en om de voortgang van de bouw van Christus' kerk.

Ds. Melle Oosterhuis is als predikant betrokken geweest bij de lokale gesprekken tussen GKv en NGK in Ede en Kampen, en heeft als voorzitter van de generale synode meegewerkt aan de toenadering tussen beide kerkgenootschappen.

Hoop

“Iedereen met wie wij in aanraking komen, ontvangt hoop.” Deze zin verwoordt de visie die wij onlangs in onze gemeente hebben geformuleerd. Momenteel zijn we bezig om te kijken wat die visie betekent voor onze structuren en activiteiten. Het is een spannend proces, dat tegelijkertijd richting en energie geeft. Ik merk in de praktijk dat het belangrijk is om een duidelijke en uitdagende visie te hebben als gemeente.

Almatine
Leene

Delen

De visie om hoop te delen leeft al langer bij de kerkenraad, maar zo zwart-op-wit hadden we het nog niet verwoord. Het is ook nogal wat. Maar goed, het is tenslotte een visie gebaseerd op wat de drie-een God ons zelf aanreikt. Christus zelf is onze hoop. We kunnen niets anders dan Christus brengen. Hoop is een geschenk van God en hoop mag ons vervullen met vreugde en vrede (Rom. 15:13). Deze visie komt voort uit de context waarin we in Stellenbosch leven. Een visie moet volgens mij gericht zijn op de ander en niet zozeer op jezelf. De kerk is er niet omwille van zichzelf maar omwille van het Koninkrijk. De context van Stellenbosch is er een van wanhoop. Van arme mensen zonder werk en eten, van mensen die beroofd worden en vermoord, van een economie die alleen maar achteruitgaat, van racisme en corruptie, en een enorm verschil tussen rijken en armen. Mensen zijn bang en weten niet hoe het verder moet. Voor je het weet vreten pessimisme en angst je op. Wat hebben wij dan als kerk te bieden?

Ontvangen

Uit hoop leven is geen goedkope, optimistische oplossing of een doekje voor het bloeden. Hoop vanuit christelijk perspectief gaat veel dieper en kan voor iedereen iets anders betekenen. Een stukje brood, een luisterend oor, samen aanbidden en vieren, na een preek beseffen dat je waardevol bent, hoop op leven-na-de-dood, op gerechtigheid en ga zo maar door. Onze visie stelt dat we graag willen dat mensen dát ontvangen. Dat is niet alleen aan ons en het is meer dan ‘hoop geven’. Deze visie betekent dat we onszelf moeten afvragen wat de ander nodig heeft en in veel gevallen zijn wij ook zelf die ‘ander’. Mijn hoop is dat er in het proces van eenwording tussen de NGK en GKv ook één duidelijke en spannende visie komt. Een visie die ons uitdaagt zodat de mensen om ons heen door ons Christus mogen ervaren op een heel concrete manier.

Dr. Almatine Leene is predikant in de NG-kerk in Stellenbosch-Wes (Zuid-Afrika) en docent dogmatiek aan hogeschool Viaa in Zwolle.

Hartelijke verbondenheid onmisbaar

Bindingsangst, noodverband of kerkverband?

Veel mensen denken bij het woord ‘kerk’ aan de lokale (eigen) kerk. Maar hoe kijk jij als werker in de kerk aan tegen het kerkverband en wat betekent dit voor het kerk-zijn anno 2019? Of haak je meteen af, omdat je missionaire activiteiten, Nacht Zonder Dak met de jongeren, de bijbelkring met asielzoekers of de zorgen in de eigen gemeente veel belangrijker vindt? De relatie tussen de lokale kerk en het kerkverband is een klassiek, maar ook actueel thema. Ook al bewaken sommigen de lokale kerk als een te verdedigen fort. Anderen voelen geen klik als het over het kerkverband gaat: het moet in de kerk over Jezus in je hart gaan. Bij nog weer anderen klinkt er een zucht van opluchting: mag het ook eens over de katholiciteit (kort gezegd: de algemeenheid) en solidariteit van kerken gaan?

Ontwikkelingen in de gereformeerde kerken laten de soms moeilijke verhouding tussen de lokale kerk en het kerkverband zien, en ook het gebrek aan zicht op waar het kerkverband voor staat. De fusie van de GKv en de NGK, maar ook kerkelijke conflicten in deze en andere kerken, bevragen die relatie en die identiteit. Voor veel gemeenteleden staat het kerkverband op grote afstand, dat is iets voor een handvol ingewijden. Zijzelf hebben er niet of nauwelijks mee te maken. Zelfs een verhuizing naar elders betekent niet langer een vanzelfsprekende aansluiting bij een andere kerk in hetzelfde kerkverband. Waar dat nog wel het geval is, ervaren velen dat je dat kerkverband niet nodig hebt voor je geloof. Of er bestaat het beeld dat het kerkverband alleen maar geld kost en bureaucratie in de hand werkt, waarmee de vrijheid van de lokale kerk verdwijnt.

Leon van den
Broeke

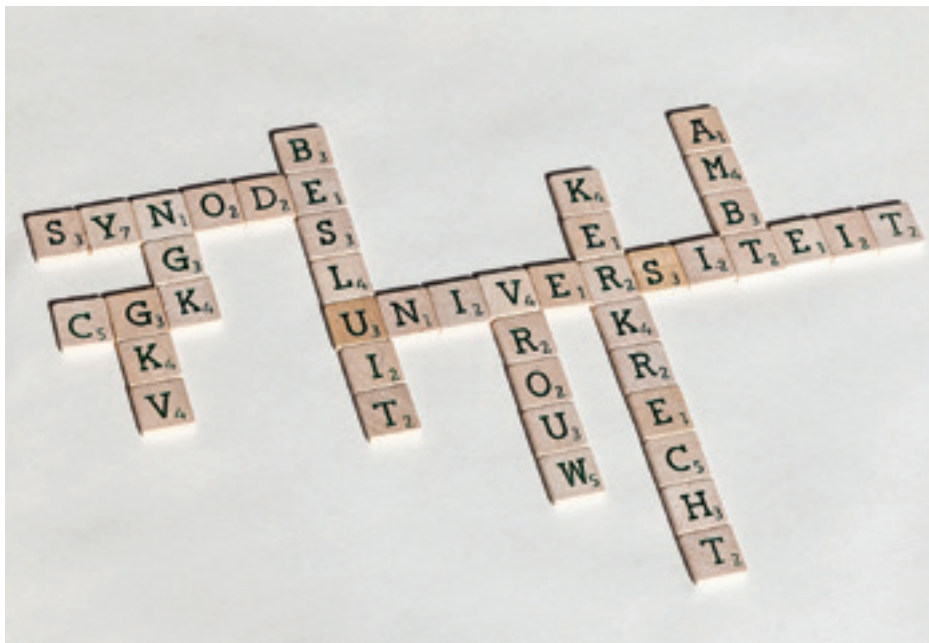
Vrijmaking

De spanningen in bijvoorbeeld de Christelijke Gereformeerde Kerken (CGK) laten de urgentie van het thema zien. Die gaan over de vrouw in het ambt, maar daaronder ligt de vraag naar de verhouding tussen de lokale kerk en het kerkverband. Wat betekenen de besluiten van de synode voor kerkenraden die andere wegen willen gaan en wat betekenen besluiten van kerkenraden voor de synode?

Het spanningsveld is niet beperkt tot de CGK. Sinds de Vrijmaking van 1944 weten de GKv er alles van. Zij hebben het teveel aan gezag dat een synode aan zichzelf toekende als onrecht(matig) ervaren.

Velen ervaren dat je het kerkverband niet nodig hebt voor je geloof

Wat betekenen
de besluiten
van de
synode voor
kerkenraden
die andere
wegen willen
gaan?

© Hans en Lidy Fotografie

De zelfstandigheid van de lokale kerk werd toen benadrukt. Daarmee namen zij stelling tegen de Gereformeerde Kerken in Nederland (synodaal, GKN). Deze kerken stelden in hun herziene kerkorde (1957) dat ook de classis en de synoden “elk naar hun eigen aard, kerkelijk gezag, haar door Christus verleend” hebben (art. 26, 1957/art. 28, 1971).

In de GKv heerste
een sterke drang tot
kerkverbandelijke
eenheid

Voor vrijgemaakten was dit nog meer olie op het kerk(recht)elijke vuur. Voorop staat het belang van de lokale kerk. De aard van de kerkenraad is anders dan die van de classis en de synode. Het gezag van de kerkenraad is door Christus gegeven. De classis en de synode hebben slechts afgeleid gezag, hun door de kerken gegeven. De kerkenraden van lokale kerken besluiten in alle vrijwilligheid al dan niet toe te treden tot het kerkverband. Als ze eenmaal zijn

toegetreden, zijn ze ook aan elkaar gegeven. Daar werd met grote klem op gewezen. Zo werd de eenheid van het kerkverband juist in de GKv als bijzonder sterk en bijgevolg soms ook als beklemmend ervaren.

Paradox

De vrijgemaakten kennen een paradoxale omgang met het kerkverband. Formeel wordt uitgegaan van de zelfstandigheid van de lokale kerk, maar in de beleving heerste een sterke drang tot kerkverbandelijke eenheid. Dit paradoxale werd zichtbaar in jaren zestig van de vorige eeuw. Tussen 1961 en 1965 schreef hoogleraar Kerkgeschiedenis en Kerkrecht Jaap Kamphuis in De Reformatie een serie artikelen over het kerkverband. In ‘Roeping en recht tot oefening van het kerkverband’ wijst hij naar de nieuwtestamentische gemeenten die “reëel het verband (...) oefenen met elkaar, zoals zij er door de apostel Paulus ook toe werden opgewekt”. Hij heeft het over de “heerlijke

werking” van het kerkverband en verwijst naar Schilders stelling: “Christus heeft zijn leven gegeven ook voor het kerkverband”.

Kamphuis’ serie valt te verstaan tegen de achtergrond van de kerkstrijd in de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw met als gevolg de scheuring van 1967 en het ontstaan van de NGK. Deze kerken benadrukken nog meer dan vrijgemaakten de zelfstandigheid – en vrijheid – van de lokale kerk.

De omslag in de GKv van een sterk kerkverbandelijke beleving naar een mentaliteit waarin het kerkverband bij veel mensen niet eens meer in hun beleving voorkomt, is ook een reactie op een sterk gereguleerde ‘vrijgemaakte’ identiteit. Daarnaast ontstond een groeiende herkenning van andere geloofsgemeenschappen in dorp, stad of regio, buiten de GKv.

Gezamenlijke afspraken

Waarom ben ik als lokale kerk mijn zusters hoeder? Het principe van een kerkverband staat onder druk in een tijd van individualisme dat ook leidt tot kerkelijk individualisme en gebrek aan solidariteit tussen lokale kerken. De verschillen zijn groot, verlammen het kerkverband en leiden tot onverschilligheid. Veelkleurigheid mag er zijn in de samenleving, ook in de kerkelijke samenleving.

Tegelijkertijd geldt dat je als gelovigen alles met elkaar te maken hebt. In het kerkverband maak je afspraken met elkaar over bijvoorbeeld diaconale zaken, de pastorale zorg voor doven, de relatie met de overheid en contacten met buitenlandse kerken; omdat je die taak als lokale kerk niet alleen aankunt. Vervolgens kom je die gezamenlijke afspraken na. Net zoals je binnen je lokale kerk gemaakte afspraken met elkaar respecteert en naleeft, ook vanwege (rechts) bescherming en (rechts)zekerheid. Stel je voor dat je elke week moet discussiëren over de aanvangstijden van de erediensten, het salaris van de koster of de indeling van de catechesegroepen. Het is beter om dat vooraf goed te regelen. Zo geldt dat ook voor het kerkverband.

Katholiciteit

De accentuering van de lokale kerk is niet onbegrijpelijk. Daar wordt het Woord van God uitgelegd en verkondigd, daar wordt gedoopt en het brood gebroken. Dat verbindt ons vervolgens met andere geloofsgemeenschappen, dichtbij en veraf. Een lokale kerk mag dan wel compleet kerk zijn, zij is niet dé complete als was zij de enige kerk. De lokale kerk leeft niet op zichzelf en is evenmin in zichzelf gekeerd, hoezeer we haar ook bewieroken of aan haar onze handen meer dan vol hebben.

Als we met de Apostolische Geloofsbelijdenis (uit)zingen dat de kerk één, heilig, katholiek en apostolisch is, dan heeft dat gevolgen voor ons doen en denken, spreken en handelen. De katholiciteit van de kerk tilt ons uit boven de lokale zelfgenoegzaamheid en sores.

Twee basisprincipes

Vanouds heeft het gereformeerde kerkmodel voorzien in een aan-

De lokale kerk leeft
niet op zichzelf en is
evenmin in zichzelf
gekeerd

tal instrumenten voor het kerkverband: de naburige kerk(enraad), de consulent, de visitatie, de classis en de synode. Lokale kerken komen nog meer tot hun recht doordat er waarborgen zijn ingebouwd tegen machtsmisbruik en andere vormen van onrecht. In vogelvlucht: deze vallen terug te voeren op de beide polen van de acta van de Synode van Emden van 1571. Deze synode heeft de toon gezet voor de ontwikkeling van de jonge zestiende-eeuwse gereformeerde kerk.

Geen persoon of kerk mag een andere persoon of kerk overheersen

Het eerste artikel verbood de heerschappij van de ene lokale kerk, en de “Dienaars des Woords”, ouderlingen en diakenen, over de andere. In andere bewoordingen laat dit zich vinden in artikel A2.2 van de GKV-kerkord: “Allen staan onder de ene Heer, Jezus Christus, het hoofd van zijn kerk. Geen persoon of kerk mag een andere persoon of kerk overheersen”. Het laatste artikel (53) van Emden stelde dat de artikelen alleen gewijzigd mochten worden “met ghemeyn accoord”, alleen met algemene instemming.

Daarmee zijn niet alle antwoorden gegeven, maar wel twee belangrijke basisprincipes, die willen helpen om kerk van Christus te zijn en te blijven, opdat het Woord verkondigd kan worden, de sacramenten kunnen worden bediend en de tucht kan worden uitgeoefend. Een echo van artikel 53 van Emden laat zich horen in artikel A3.1 en 3.2. van de GKV-kerkord: “De kerkord is door de kerken vastgesteld als een gemeenschappelijke regeling voor het leven in de gemeente en het samenleven van de kerken. De kerken, ambtsdragers en gemeenteleden houden zich aan de kerkord en de kerkelijke regelingen en besluiten”.

Onderwaarding

Accentuering van de lokale kerk heeft als nadelig effect de onderwaarding van het samen kerk-zijn in de regio en landelijk. Door digitalisering, vervoersmogelijkheden, meer vrije tijd dan ooit en globalisering worden afstanden anders ervaren dan in de zestiende eeuw. Toen en in de eeuwen daarna kwamen velen niet of nauwelijks buiten hun dorp, stad of classis. Dat is nu volstrekt anders, tegelijkertijd is er meer mentale afstand tot het bovenlokaal kerk-zijn. Dat is opvallend omdat we voor hobby's, sport en (vrijwilligers) werk in allerlei regionale, nationale en internationale verbanden participeren. Het kan niet aan de afstanden of de vervoersmogelijkheden liggen dat we minder affiniteit hebben met de classis en de synode.

Mensen zijn moe van kerkelijk gedoe en complexe vraagstukken

Het heeft ook te maken met het onbekende, het gebrek aan zicht op wat daar gebeurt – behalve wat we daarover in de media lezen – en informatiemoeheid. De informatiestroom is de laatste jaren in hoog tempo toegenomen. Mensen maken een selectie uit het nieuws, ook uit het kerkelijke nieuws. Verder valt te beluisteren dat mensen moe zijn van kerkelijk gedoe, kerkpolitiek en complexe vraagstukken die

© Hans Buurman

De informatiestroom is de laatste jaren in hoog tempo toegenomen

naar hun gevoel ver van het geloofsbed af staan. Ze willen horen bij een geloofsgemeenschap met een positieve, energieke en inspirerende uitstraling, niet bij een kerk(verband) waarvan de leiders en/of of de leden het evangelie van Jezus Christus schade berokkenen.

Onmisbaar

Als het gaat om het klassieke spanningsveld tussen de lokale kerk en het kerkverband dan lijkt het vaak te draaien om bevoegdheden en macht, om de kerkenraad enerzijds en de classis en de synode anderzijds. Hoezeer dit ook historisch, theologisch en/of kerkrechtelijk of kerkelijk te begrijpen is, het kan ten koste gaan van het samen kerk-zijn; zeker in een tijd waarin menig lokale kerk kampt met krimp. Dat valt te betreuren, omdat het kerkverband juist lokale kerken kan helpen om anno 2019 wezenlijk kerk van Christus te zijn in een seculiere samenleving. Om een positieve en inspirerende lokale kerk te zijn en te blijven, is een hartelijke verbondenheid met het landelijk kerkverband onmisbaar!

Wie te zeer de nadruk legt op de lokale kerk verliest de katholiciteit van de kerk uit het oog. Of dat nu uit kerkelijke bindingsangst is of omdat het kerkverband op z'n best als noodverband wordt gezien. Wie te zeer de nadruk legt op het kerkverband doet tekort aan de ruimte die een lokale kerk nodig heeft om kerk van Christus te zijn.

Leon van den Broeke is universitair hoofddocent Kerkrecht en directeur van het Deddens Kerkrecht Centrum aan de Theologische Universiteit Kampen. Hij is ook universitair hoofddocent Religie, Recht en Samenleving/Kerkrecht en voorzitter van het Centrum voor Religie en Recht aan de Vrije Universiteit Amsterdam.

Nieuwe kerkorde als inspiratiebron

Grotere vrijheid en meer verantwoordelijkheid

Het kan je niet ontgaan zijn: gereformeerd-vrijgemaakten en Nederlands gereformeerden werken toe naar een echte eenheid. Voor de zomer kwam een eerste versie van de nieuwe kerkorde uit. Heb je die al gezien? Of is zo'n kerkorde wat jou betreft het minst boeiende onderdeel van het groeien naar eenheid? Wat verandert er eigenlijk? En wat doet zo'n kerkorde met je?

Rob
Vreugdenhil

“Woorden die het leven in de kerk beschrijven, stimuleren, beschermen. Waarin je het levende hart hoort kloppen. Regels als vangnet, beschermend voor zwakken, sterk tegenover onrecht. Mooi werk, een kerkorde mee schrijven.” Dat tweette ik onderweg in de trein, na een dag lang overleg binnen de Werkgroep Toekomstige Kerkorde. De redactie van Dienst ving die tweet op en vroeg me om er meer over te schrijven. Wat is er zo mooi aan? En wat gaan werkers in de kerk eigenlijk merken van die nieuwe kerkorde? Met welke veranderingen krijgen we te maken?

Familie van elkaar

Om met dat laatste te beginnen: er verandert helemaal niet veel. Vanaf het begin van het proces van naar elkaar toegroeien, was te merken dat deze twee kerkverbanden familie van elkaar zijn. We lijken echt op elkaar. Heel veel is nu al hetzelfde en de werkgroep kiest ervoor om niet allerlei vernieuwingen voor te stellen. De kerkorde sluit op veel punten gewoon aan bij wat al functioneert in beide kerkverbanden. Verwacht dus niet allerlei schokkende veranderingen.

Je kunt je sowieso afvragen wat je als werker in de kerk merkt van wat er in de kerkorde staat. Ik vergelijk het wel eens met een gebruiksaanwijzing. Toen wij een espressoapparaat kochten, hebben we vooraf geen gebruiksaanwijzingen gelezen. We zagen advertenties, we lazen beoordelingen en vergeleken prijzen. Toen we hem in huis hadden, scanden we kort hoe hij werkt en al gauw was het eerste kopje koffie gezet. Pas toen er iets niet lukte bij het schoonmaken, heb ik stap voor stap doorgenomen hoe dat moest. Toen was die gebruiksaanwijzing onmisbaar. Zo is ook een kerkorde er vooral om nog eens na te kijken hoe iets moet, hoe je zorgvuldig iets aanpakt of waar je aan moet denken bij bijzondere situaties. Maar in

.....
**Verwacht niet
allerlei schokkende
veranderingen**

© Rob Vreugdenhil

*Pas toen het
schoonmaken
van ons
espresso-
apparaat niet
lukte, heb ik
de gebruik-
saanwijzing
doorgenomen*

het gewone gebruik ligt de kerkorde niet bovenop de stapel van meestgelezen boeken.

Stimuleren

Toch doe ik de kerkorde daarmee geen recht. Als die alleen een soort EHBO-handboek was, zou ik er niet zo enthousiast over zijn. De kerkorde is meer, de kerkorde mag ook een inspiratiebron zijn. Zoals het lezen van de handleiding van mijn nieuwe camera – ik ben hobbyfotograaf – me enthousiast maakt. Ik ben blij met de vele mogelijkheden, ik constateer verrast hoe ingenieus dat ding in elkaar zit. Dat er zo goed over nagedacht is, stimuleert mij om het goed te gebruiken. Goed bezig, zeg ik dan tegen mezelf. Omdat ik snap waarom het zo werkt en hoe dat positief uitwerkt. Zo kan de kerkorde stimuleren om goed bezig te zijn. De kerkorde als inspiratie voor je werk in de kerk.

Dat stimulerende zit in sommige formuleringen. “De leden van de gemeente dragen dit geloof uit in de samenleving, door een leven dat past bij Gods koninkrijk.” Je zou er op huisbezoek zo een startvraag van kunnen maken. Over huisbezoek gesproken: “De ouderlingen zien toe op het geestelijk leven van de leden van de gemeente. Zij zoeken hen op en zorgen dat ook andere gemeentelieden dit doen”. Misschien een speerpunt in je wijk voor het nieuwe seizoen: zorgen dat er onderling meer bezocht wordt. De kerkorde stimuleert ook om na te denken, bijvoorbeeld over verhoudingen binnen de kerk. Wat is de rechtspositie van de predikant? Ben je als kerkenraad zijn werkgever en werkt het dus zoals in een bedrijf? Nee. “De kerkenraad en de gemeente ontvangen hem als dienaar van Christus.” Hoe vertaal je dat praktisch en hoe help je gemeentelieden daarbij?

.....
**De kerkorde is meer
dan een soort EHBO-
handboek**

Van elkaar geleerd

Stimuleerde het gesprek tussen NGK en GKV ook om de kerkorde aan te passen? Zeker wel. De NGK-cultuur prikkelde de vrijgemaakten bijvoorbeeld om opnieuw na te denken over de verhouding tussen landelijk kerkverband en plaatselijke gemeente. Wat regel je centraal in de synode en wat is de vrijheid van de lokale kerk? Die vraag speelde ook steeds bij het schrijven van de kerkorde.

Wat regel je centraal en wat is de vrijheid van de lokale kerk?

Wat zet je er wel in en wat niet?

Iemand berekende dat de nieuwe kerkorde duizend woorden korter is dan die van de GKV, en duizend woorden langer dan het AKS, de 'kerkorde' van de NGK. Het lijkt er dus op dat we goed van elkaar geleerd hebben! Vergeleken met de GKV van zo'n 25 jaar geleden is er veel verschoven naar de verantwoordelijkheid van de kerkenraad. De diensttijd van een ambtsdrager, kerkdiensten op feestdagen, de tweede kerkdienst, de catechismusprek, liturgie en liedkeus – het zijn onderwerpen waar de kerkorde niet concreet iets over voorschrijft. Ook over het werken met een kernkerkenraad, het benoemen van pastoraal bezoekers of het samen vergaderen van ouderlingen en diakenen kan een kerkenraad zelf besluiten nemen.

Je kunt dat grotere vrijheid noemen. Het betekent ook meer verantwoordelijkheid om zelf inhoudelijk het gesprek aan te gaan in de kerkenraad en de gemeente. Een eenvoudig beroep op 'zo staat het in de kerkorde' is niet meer mogelijk. De ruimte in de kerkorde daagt je als kerkenraad uit om serieus werk te maken van het geestelijk leidinggeven rond allerlei keuzes.

Onderlinge binding

Meer vrijheid is iets anders dan onverbondenheid. Sterker dan in (delen van) de NGK gebruikelijk was, legt deze kerkorde nadruk op onderlinge binding van de kerken. Daarbij moet je niet direct aan de landelijke synode denken. Er ligt veel accent op de regionale vergadering (in de GKV tot nu toe 'classis'). Het is een tendens in de GKV waarvan we hopen dat zij zich voortzet in het nieuwe kerkverband: de regiovergadering heeft een belangrijke functie voor de kerken. Daar ontmoet je elkaar. Daar leer je elkaar kennen. Drie of vier keer per jaar bespreek je met elkaar hoe het gaat in de kerken. Je voelt je verantwoordelijk voor elkaar.

De regiovergadering heeft een belangrijke functie voor de kerken

In de regiovergadering benoem je het wanneer je als kerkenraad iets wilt besluiten wat duidelijk afwijkt. Je vraagt om zusterlijk meedenken. Dat werkt, want je kent elkaars situaties. Je weet dat in de stads gemeente iets nodig is, terwijl het in het dorp ernaast niet gepast is. Zo kun je samen een uitzondering verantwoorden.

En er is genoeg vertrouwen om elkaar aan te spreken als een kerkenraad niet de goede keuzes maakt. De regiovergadering krijgt zo inhoud en diepgang. Bezinning hierover heeft in de GKV stimulerend gewerkt. Die winst mogen we delen in het nieuw te vormen kerkverband.

Rechtsregels
geven
bescherming

Beschermend recht

Goed bezig zijn in de kerk, dat is ook nodig om mensen te beschermen. Het zou niet mogen, maar in de gemeente van Christus vind je machtsmisbruik, onzuivere bedoelingen en verstoorde relaties. Gemeenteleden kunnen weggedrukt worden en werkers in de kerk voelen hoe kwetsbaar hun positie is. De kerkorde is geschreven vanuit het besef dat er recht gedaan moet worden. Desnoods moet er ingegrepen kunnen worden. Wie kwetsbaar is moet niet overgeleverd zijn aan de goed- of kwaadwillendheid van anderen.

Rechtsregels geven daarom bescherming. Op zulke punten is de kerkorde helder en bindend. Dat zijn we verplicht tegenover God die zelf rechter is. Het is ook nodig omdat anders de burgerlijke rechter zich het recht toekent om corrigerend in te grijpen. Maar liever benadruk ik de positieve kant: laat het beschermende recht in de kerkorde een motivatie zijn om in je ambtswerk zorgvuldig te handelen, in liefde en recht. Besef dat je als werker in de kerk je positie zomaar zou kunnen gebruiken ten koste van een ander, terwijl je juist geroepen bent om te dienen.

Plaatselijke praktijk

Welke verschillen ga je in de praktijk merken als de twee kerkverbanden één worden? Dat zal vooral afhangen van je plaatselijke situatie. Over het wel of niet samenvoegen van een GKV en een NGK-gemeente beslissen de kerkenraden zelf. De nieuwe kerkorde zal wel in alle gemeenten geldend worden.

Het kan een goed moment zijn om een paar mensen in je gemeente met de kerkorde aan het werk te zetten. Vraag een paar oud-ouderlingen om de kerkorde en de toelichting eens rustig te lezen. Laat ze op een rijtje zetten wat hun opvalt. Waar zien ze verschil met de plaatselijke praktijk? Waarin geeft deze kerkorde aanleiding om dingen beter te doen? Ik denk aan extra zorgvuldigheidsregels rond de kerkelijke tucht. Of de verbinding aan de bijbel – leer door de ondertekening van het verbindingsformulier – hoe functioneert dat? Wat doe je met de ruimte die gegeven wordt om, met instemming van de gemeente, te besluiten om "ook doopleiden die vanwege hun jonge leeftijd of beperkte ontwikkeling niet rijp zijn voor het doen van openbare geloofsbelijdenis maar zich wel als

De nieuwe kerkorde zal in alle gemeenten geldend worden

Kerkrecht

oprechte gelovigen laten kennen, tot het avondmaal toe te laten”? Typisch een onderwerp dat vraagt om goede geestelijke gesprekken en leiding door de kerkenraad. Of om te laten rusten omdat het niet past bij de gemeente.

Andere, minder opvallende verschillen gaan over het betrekken van de gemeente bij de constatering dat iemand zich onttrokken heeft, de inhoud van de typering ‘gastlid’ (het is gewoon praktisch als de kerken daarmee hetzelfde bedoelen) en de mogelijkheid dat bezoekers hulp bieden bij moeiten of conflicten in de gemeente (en de vraag is of gemeenteleden weten dat ze een beroep op hen kunnen doen). Nieuw voor NGK’ers, maar waarschijnlijk ook voor een deel van de GKv’ers, zijn afspraken over hoe gemeenteleden bezwaar

kunnen indienen bij de kerkenraad, en hoe je als kerkenraad zo’n bezwaar zuiver behandelt. Goed om te weten als je vaak in gesprek bent met mensen die je gebruiken als postbode om hun bezwaren op de kerkenraad te brengen. Want een goede kerkorde beschermt ook een kerkenraad tegen sommige gemeenteleden.

Dieper gaat de vraag of kerken uiteindelijk willen meedoen

Meedenken

Ik schrijf alsof de nieuwe kerkorde al is vastgesteld, dat is helemaal niet zo. Kort voor de zomer hebben we als werkgroep een eerste versie naar buiten gebracht, met een uitgebreide toelichting. Daarvan zeggen we niet: dit is het. We leggen haar juist bij de kerken neer met de vraag: is dit het? Denk mee en lees vanuit je eigen ervaring. Beoordeel wat onze overwegingen zijn om het zo op te schrijven. Geef reactie, tot eind 2019 is daarvoor de tijd. In de eerste helft van 2020 willen we alle reacties verwerken en met een versie komen waarover de generale synode en de landelijke vergadering samen

Beide kerkordes met andere kerkorde-boeken op de achtergrond

Kerkrecht

een oordeel zullen geven. En ook daarna zal er nog een ronde zijn waarin de kerken, via de regio’s en classes, kunnen reageren.

De vraag is niet alleen of kerken willen meedenken. Dieper gaat de vraag aan kerken of ze uiteindelijk willen meedoen. De vorming van één kerkgemeenschap zal niet een automatisme zijn waarin alle GKv’s en NGK’s vanzelf meegaan. Het zal een bewuste beslissing zijn. Voeg je je als gemeente in dit kerkverband, met de basis die in het begin van de kerkorde beschreven staat en met de onderlinge verbinding volgens deze kerkrechtelijke afspraken? Of kies je, zoals deze kerkorde mogelijk maakt, voor een verwantschapsrelatie? Ook dat kan een vraag zijn om al samen over na te denken.

De nu gepubliceerde versie van de kerkorde heeft als inleiding een soort gedicht. Alleen dat is al de moeite waard om te lezen. Ik sluit, vanwege de ruimte, af met alleen de vier regels waarmee de kerkorde nu eindigt. In de hoop dat die stimuleren om heel de kerkorde te lezen.

*Bijna zeventig artikelen, regels en bepalingen:
niet meer dan ondersteunend, voor vrede en recht.
Het leven van de kerk komt uit de bron Jezus Christus,
en het doel van alles is: alleen aan God de eer!*

Rob Vreugdenhil is predikant van de GKv Capelle aan den IJssel Zuid/West, lid van de Regiegroep Hereniging NGK-GKv en van de Werkgroep Toekomstige Kerkorde.

Eenheid in geloof voorop

De kerkorde zet in met de eenheid in geloof die de kerken aan elkaar verbindt. Artikel 1 luidt: “A1.1 De [hier is de naam nog in te vullen] Kerken bestaan dankzij Gods genade. Zijn Geest verbindt de kerken in één geloof: het geloof in Christus Jezus, de Zoon van God. A1.2 In elke plaatselijke gemeente wordt dit geloof geleefd en beleden. A1.3 De leden van de gemeente dragen dit geloof uit in de samenleving door een leven dat past bij Gods koninkrijk.” De hele voorgestelde toekomstige kerkorde met toelichting is te vinden via onderwegnaar1kerk.nl.

Hoe ben je als kerk vandaag de dag missionair? Hoe deel je geloof, hoop en liefde? Die vraag staat centraal tijdens de werkconferentie *Kerk zijn op de rand* op 25 januari 2020 in Utrecht. De conferentie is bedoeld om inspiratie, tips, praktijkvoorbeelden en ervaringen rond missionair kerk-zijn met elkaar te delen.

Onze tijd wordt gekenmerkt door grote sociale, maatschappelijke, economische en technologische veranderingen. Tegelijkertijd zie je dat de kerk verschoven is naar de rand van de samenleving. Hoe kan deze 'kerk aan de rand' te midden van alle veranderingen overeind blijven en van betekenis zijn voor de samenleving? Durven we die veranderingen in onze samenleving te zien als kansen voor de missie van de kerk? Lukt het ons om mensen op te zoeken in hun verlangens, vanuit de wetenschap dat we mogen aansluiten op het werk dat de Geest al lang verricht? Daar gaat *Kerk zijn op de rand* over. Tijdens de werkconferentie staan we eerst stil bij grote maatschappelijke kantelingen en trends. Vervolgens kijken we samen naar zes 'kantelkansen' voor de missionaire kerk.

De werkconferentie is bedoeld voor kerkelijk werkers, diaconaal en missionair werkers, jeugdwerkers, predikanten, ouderlingen, diakenen en vrijwilligers in diverse commissies/aandachtsgebieden. *Kerk zijn op de rand* biedt een gevarieerd programma vol inspirerende verhalen, praktische workshops en verschillende uitwisselingsmomenten. Kijk voor meer informatie op www.kerkzijnpderand.nl.

Kerk zijn op de rand wordt georganiseerd door Deputaten Ondersteuning, Verre Naasten, Diaconaal Steunpunt, Missionair Steunpunt, Praktijkcentrum, Nederlands Gereformeerde Toerusting, Bureau Kerkwerk, en deputaten diaconaat van de CGK.

Het jeugdwerk kan dan gezien worden als ‘redder’ van de kerk. Soms wordt de oplossing gezocht in een betaalde (jeugd)werker. Nu kan een professioneel (jeugd)werker het jeugdwerk van de gemeente op een hoger plan brengen. Maar Andrew Root ziet hierin dat we in de kerk geobsedeerd zijn geraakt door jeugdigheid, net als in de rest van de westerse samenleving. *Faith formation in a secular age* is opgesplitst in twee delen. In het eerste deel beschrijft Root de historische context van de jeugdcultuur in onze samenleving en laat hij zien hoe deze de kerk heeft beïnvloed. Het tweede deel gaat over geloof en geloofsvorming.

De kerk is volgens Root ook de jeugdigheid gaan 'verafgoden'. We willen jong, fris en vitaal zijn en blijven. Doordat we gericht zijn op jeugdigheid vergeten we zelfs de jongeren zélf te zien. We willen een aantrekkelijke kerk zijn voor jongeren; jongeren vasthouden en op een relevante manier kerk zijn. We denken dat als jongeren maar naar activiteiten blijven komen, het dan wel goed zal komen. Root benadrukt dat we dan meer vertrouwen op jeugdigheid dan op het werk van de Heilige Geest. Jongeren zijn niet de toekomst van de kerk, de toekomst van de kerk is Jezus Christus zelf! De schrijver vindt dat we in de kerk te vaak bezig zijn om jongeren vast te houden. We maken ons druk om jongeren, maar hij vindt dat we ons druk zouden moeten maken om het werk van de Heilige Geest.

Root laat zien dat we in het Westen, ook in de kerk, vooral op zoek zijn naar wat cool, populair is en wat aansluit bij onze verlangens. Ik herken dat zoeken naar nieuwe coole middelen die ons helpen bij de geloofsvorming. Er is altijd behoefte aan hulpmiddelen en methodes om jongeren te activeren. Als er een nieuwe methode

is die lijkt te werken, dan wordt er gretig gebruik van gemaakt. Als we insteken op jeugdigheid, hip en cool zijn, voeden we jongeren juist op om de cultuur van vandaag, waarin het draait om opwinden, te omarmen. Zo legitimeren we dat jongeren volop opgaan in de cultuur van vandaag. Als kerk moeten we ons niet laten leiden door wat cool en hip is. Voor mij was dit een eerste spiegel om in te kijken.

Als kerk moeten we ons niet laten leiden door wat cool en hip is

?

- Wat herken jij van de verafgoding van de jeugdigheid?
- Waar vertrouw je meer op, op jeugdigheid of het werk van de Heilige Geest?
- Zoek jij ook steeds naar nieuwe hulpmiddelen en methodes om jongeren te activeren?

Moralistisch, therapeutisch deïsme

In de geloofsvorming geven we jongeren (onbedoeld) vooral mee dat ze een goed persoon moeten zijn die netjes leeft (moralistisch); dat religieus leven je helpt om je goed te voelen (therapeutisch), en dat geloven in God alleen iets is om je leven mee te versieren want God zelf doet niets in je leven (deïsme). Root benadrukt dat moralistisch, therapeutisch deïsme door de aderen van de meeste kerken stroomt; dat het een gezwel is dat we niet zomaar kunnen verwijderen. De geloofsvorming focust erop dat jongeren lid blijven van de kerk, in plaats van dat God daadwerkelijk aan het werk is in hun leven. Het grootste probleem is dat we meer vertrouwen op (nieuwe) didactische hulpmiddelen dan op het werk van de Heilige Geest.

Ik herken wat hij schrijft. Ook ik ben geseculariseerd, zo vaak fungeert God als decoratie van mijn leven. Iedere keer opnieuw moet ik de vragen stellen: wie is God voor mij, wie is Jezus voor mij en wil ik wel dat Hij betrokken is op mijn leven? Zo ja, dan moet ik toegeven dat ik niet het recht heb om mijn leven zelf vorm te geven en dat stuit iedere keer weer op weerstand. Root geeft aan dat dit voor veel mensen vandaag niet te begrijpen is, voor jongeren dus ook niet! Jezelf overgeven en dat wat je doet laten bepalen door God (een externe autoriteit) is ondenkbaar. Voor mij was dit de tweede spiegel.

We vertrouwen meer op didactische hulpmiddelen dan op het werk van de Heilige Geest

?

- Wat geef je jongeren (onbedoeld) mee in de geloofsvorming?
- Hoeveel herken je van het moralistisch, therapeutisch deïsme in jouw leven?
- Wil je echt dat God betrokken is op je leven?

Met en voor elkaar bidden is een manier om 'doodservaringen' te delen

Doodservaringen

Root zoekt naar geloofsvorming waarin God merkbaar aanwezig is. Een simpel antwoord geeft de schrijver niet, maar hij benadrukt dat we moeten beginnen bij hoe God betrokken is op het leven. Hoe ontmoeten we God zelf? Het grootste probleem is dat we dit zijn kwijtgeraakt in onze manier van geloofsvorming. We denken dat we weten wat geloven is. Door jongeren te laten instemmen met bepaalde waarheden en door ze vast te houden in de gemeenschap denken we dat ze (wel gaan) geloven, maar dan begrijpen we niet wat vandaag het probleem is.

In onze cultuur is weinig ruimte om te geloven in een God die betrokken is op ons leven. We leven in een samenleving waarin God ontkend wordt. Root stelt dan ook dat we niet alleen tegen jongeren kunnen zeggen: lees je bijbel, bid, geloof dit of dat. We zullen aandacht moeten schenken aan hun diepe verlangens. Jongeren verlangen naar een gelukkig en zinvol leven, maar ze proberen los van God hun leven tot een succes te maken. Dit lijkt vaak goed te gaan, maar er is veel gebrokenheid, pijn en ellende. Jongeren zijn vaak onzeker. Er is veel schaamte en angst. Jongeren leven zo met onvervulde verlangens en dit biedt mogelijkheden om geloof aannemelijk te maken. Root noemt dat 'doodservaringen', die kunnen de leugen blootleggen dat we God en elkaar niet nodig hebben. Wat zie jij als je in deze spiegel kijkt?

'Doodservaringen' leggen de leugen bloot dat we God en elkaar niet nodig hebben

- Hoe is God betrokken op jouw leven?
- Wat betekent geloven voor jou?
- Waar verlang jij ten diepste naar?

*In alle rust
het leven met
elkaar delen*

Christus ontmoeten

Maar hoe werkt dat dan? Root is vrij resoluut: we redden het niet door methoden of het verbeteren van programma's en ook niet door aantrekkelijke activiteiten voor jongeren. Geen enkel proces van geloofsvorming kan twijfel wegnemen; nooit zullen al onze vragen worden opgelost, er zal altijd twijfel, angst, onzekerheid zijn. Volgens hem is er meer nodig dan een religieuze of spirituele ervaring, juist omdat we zomaar twijfelen aan wat we ervaren. Als ik Root goed begrijp, is het geloof volgens hem een geschenk van God dat je niet krijgt door toewijding, maar door het omarmen van je doodservaringen. Ons geloof is niet vitaal, levendig of robuust, het is altijd gebroken. We moeten erkennen dat we Jezus als redder nodig hebben.

De kern van geloven is dat we, in alle aanvechting en twijfel, in verbondenheid en eenheid met Jezus Christus mogen leven. Die eenheid kunnen we ervaren als we de doodservaringen die we meemaken, interpreteren (zien, voelen en uitleggen) vanuit kruis en opstanding. We mogen Christus ontmoeten als onze dienaar in al onze doodservaringen. Geloven is altijd persoonlijk, maar nooit alleen op onszelf gericht. De Geest wil ons leven transformeren zodat we anderen dienen in hun doodservaringen. Daarom is het belangrijk dat we verhalen met elkaar delen. We kunnen iets van Jezus' aanwezigheid ervaren

.....
**Er zal altijd
twijfel, angst,
onzekerheid zijn**

door naar elkaars doodservaringen te luisteren. Dit zou de kern moeten zijn van wat we doen in de kerk.

- Ben je het eens met Root dat we het met programma's en activiteiten niet redden?
- Interpreteer je jouw doodservaringen vanuit kruis en opstanding?
- Staat het delen van doodservaringen centraal in het jeugdwerk?

Kernhoudingen voor kerk-zijn

Root benoemt drie kernhoudingen die de kerk als een gave van God ontvangt.

- Als eerste een houding van **dankbaarheid**. Als mens zijn we niet in staat om zelf iets van ons leven te maken. We vinden geen zekerheid in rationele overtuiging. We hebben allemaal onze doodservaringen. Maar wij worden met al onze gebreken, zorgen en problemen aanvaard, onvoorwaardelijk geliefd door Hem. Dat maakt ons dankbaar en we gaan Hem aanbidden. Gods liefde is het enige bewijs van zijn bestaan.
- Vanuit een dankbare houding ontdekken we als tweede dat het leven een **geschenk** van God is. Je hoeft niet perfect te zijn, te presteren, alles op alles zetten om je talenten te ontwikkelen. God werkt door onze zwakheid heen. Je eigen talenten maken je zomaar individualistisch. God wil je gaven geven die je kunt uitdelen aan anderen.
- Als we beseffen dat het leven een geschenk is waarin we gaven krijgen om uit te delen, dan hoeven we niet alles op alles te zetten om bijvoorbeeld jongeren vast te houden. Nee, we ontdekken dan dat de kerk een plek is waar we tot **rust** kunnen komen, juist in een cultuur waar dit zo ontzettend gemist wordt. De kerk is een plek waar we in alle rust het leven met elkaar delen, waarin ruimte is voor onze doodservaringen.

.....
**We ontdekken dat
de kerk een plek is
waar we tot rust
kunnen komen**

Deze kernhoudingen zijn vandaag cruciaal voor de geloofsvorming en bieden krachtig weerstand in onze geseclariseerde samenleving. Dat brengt ons bij de laatste spiegel.

- Leef je vanuit dankbaarheid?
- Zie je het leven als geschenk of ben je vooral met je talenten bezig?
- Is de kerk een plek waar je tot rust kunt komen?

Om over na te denken

Faith formation in a secular age is geen eenvoudig boek. Root maakt het onderwerp niet praktisch, maar maakt duidelijk waarom geloofsvorming vandaag zo moeizaam gaat. Voor mezelf neem ik onderstaande punten mee in het nadenken over het jeugdwerk.

- Wees niet geobsedeerd door jeugdigheid.
- Realiseer je dat geloven in God in deze tijd niet gewoon is.
- Probeer niet jongeren vast te houden.

- Focus op de aanwezigheid van God in het leven van jongeren.
- Creëer plekken waar jongeren iets van God kunnen ervaren.
- Sluit aan bij de 'doodservaringen' van jongeren.
- Zorg ervoor dat jong en oud doodservaringen delen.
- Geloven betekent niet dat jongeren belijdenis doen en instemmen met waarheden, maar dat ze beseffen dat ze Jezus nodig hebben en in verbondenheid met Hem mogen leven.
- Leer (jongeren) in de gebrokenheid te leven vanuit dankbaarheid.
- Ontvang het leven als geschenk en geef dat door aan jongeren.
- Deel in alle rust het leven met Christus en met jongeren.

Ontvang het leven als een geschenk

Anko Oussoren werkt als adviseur bij het Praktijkcentrum en is als vrijwilliger actief in het jeugdwerk in de kerk (GKu); hij wil jongeren verbinden aan Christus én zijn gemeente.

praktijkcentrum

Kerkverlating in perspectief

Studiedag *Mij niet meer gezien*

Vrijdag 15 november gaat de studiedag *Mij niet meer gezien* over kerkverlating. Wat is kerkverlating eigenlijk? Is het een proces dat zich in stilte afspeelt, hebben gemeentelieden er zicht op of overkomt het lokale kerken een beetje? Wat zeggen recente onderzoeken over kerkverlating en welk verhaal vertellen kerkverlaters zelf? Aanleiding voor deze studiedag is het onderzoek 'Stille kerkverlating' (2018) van het Praktijkcentrum onder kerkverlaters vanuit de GKv. Op deze studiedag worden de algemene conclusies uit dit onderzoek, en enkele andere, gepresenteerd. Daarnaast belichten deskundigen, elk vanuit hun eigen specifieke kerkelijke betrokkenheid en vakwetenschappelijke invalshoek, het fenomeen 'kerkverlating'.

Werkconferentie *Zin in de toekomst*

Aansluitend aan deze studiedag is op 16 november de werkconferentie *Zin in de toekomst*. Voor ambtsdragers en anderen die leiding geven aan gemeenten die geconfronteerd worden met kerkverlating. In deze werkconferentie wordt samen gereflecteerd op de volgende vragen: in hoeverre herkennen we de cijfers en conclusies uit het onderzoek naar kerkverlating in onze gemeente? Hoe kun je kerkverlating duiden: is kerkverlating ook geloofsverlating? Welke richting bieden de onderzoeken voor het leidinggeven als ambtsdrager? Wat betekent dit concreet voor jouw gemeente?

Meer informatie over de studiedag en werkconferentie staat op de website van het Praktijkcentrum, die beide organiseert: www.praktijkcentrum.org.

Happy end

“Mijn lot is te bitter voor jullie” (Ruth 1:13)

Janita
Geertsema

Oppervlakkig gelezen is het boek *Ruth* een romantisch verhaal met een happy end. Na alle ellende en geweld in het boek *Rechters* is een mooi liefdesverhaal een verademing. Maar het boek is veel meer dan dat. Want hoewel het boek vernoemd is naar Ruth, is het ook het verhaal van Noömi.

Noömi leefde in de tijd van de rechters. Ze maakte veel ellende mee. Op zoek naar een beter leven vertrekken zij en haar familie als economische vluchtelingen uit Israël en daarmee uit hun vertrouwde omgeving. Daar in het buitenland sterven haar man en later ook haar twee zonen. Ze is alleen en heel kwetsbaar als buitenlandse weduwe. Ze besluit om terug te gaan naar haar geboortegrond.

Noem mij maar Mara

Ze was niet van plan haar schoondochters mee terug te nemen. Ze gunt hun een betere toekomst. Ze zegt: “Mijn lot is te bitter voor jullie, de Heer heeft zich tegen mij gekeerd” (1:13). Zo komt ze aan in Bethleem. “Noem mij maar Mara”, zegt ze cynisch. Noömi weet dat God alles in zijn hand heeft, maar de bitterheid klinkt door als ze Hem “de Ontzagwekkende” noemt (1:20-21).

Dan verandert het verhaal. Ruth gaat aren lezen op het veld van Boaz. “Toevallig”, zegt de verteller met een knipoog (2:3). Ruth ont-popt zich als een schoondochter die meer waard is dan zeven zonen (4:15). Want zo werkt God vaak, door middel van anderen om ons heen.

Dat is ook waar Ruth Boaz subtiel aan herinnert. Bij hun eerste ontmoeting sprak Boaz over de bescherming van Gods vleugels (2:12), nu vraagt ze hem om zijn vleugels over haar uit te spreiden (3:9 HSV). Hier versmelten de dimensies van Boaz als lossier en Jezus als verlosser.

Een verhaal vol liefde

Het verhaal is daarom meer dan een romantisch liefdesverhaal. Het is een verhaal van elkaar liefhebben, zorgen voor elkaar, een zegen zijn voor elkaar. Ruth was een zegen voor Noömi en Boaz zorgde voor Ruth en Noömi. God is goed geweest voor Noömi door haar iemand te geven die voor haar zorgde. De zorgen van Ruth en Boaz samen geven Noömi weer zicht op God. Dus vraag je eens af: voor wie kun jij een Ruth zijn?

Janita Geertsema werkt sinds 2009 als zendeling in Cochabamba (Bolivia) en geeft les aan het Theologisch Seminar.

Vieren en delen

Liturgie en diaconie verbinden

Denkers die schrijven over bidders en doeners. Gelukkig is het boek *Vieren en delen* meer dan dat geworden. Deze bundel over de verhouding tussen liturgie en diaconie is het resultaat van een eerdere studiedag. Veertien auteurs dagen de lezer uit om liturgie en diaconie niet tot gescheiden werelden te maken. De auteurs vertegenwoordigen een oecumenisch palet van rooms-katholiek tot vrijgemaakt. Heel af en toe doet dat af aan de toepasbaarheid in de eigen kerkelijke setting, maar meestal is het verrijkend. Zo doorbreekt de oosters-orthodoxe traditie ons stereotype van de diaken als doener. De diaken roept daar tijdens de liturgie de gemeente op tot het bidden van de gebeden.

Gebed

In de grote kerkelijke tradities is de diaken een biddende gestalte, schrijft een van de auteurs. Die verbinding tussen gebed en diaconie wordt gelegd in verschillende bijdragen, zoals in het mooie verhaal over het gebed van Sant'Egidio. Sant'Egidio is een wereldwijde rooms-katholieke gemeenschap van leken die samenkomen voor gebed, die vriendschap sluiten met de allerarmsten en zich inzetten voor vrede. Want “oorlog is de moeder van alle armoede”, zei de stichter van de gemeenschap, Andrea Riccardi. In Amsterdam krijgt die vriendschap handen en voeten in een daklozenrestaurant. Iedere maand is er ook een speciaal gebed voor de vrede waarin de namen worden genoemd van alle landen die lijden onder oorlog en geweld. Bij elk van die namen wordt een kaars aangestoken. Dat roept de vraag op: voor wie bidden wij? Zou de binnenwereld van de liturgie meer in verbinding staan met de buitenwereld van het diaconaat als diakenen per kerkdienst een van de gebeden voorbereiden? Bijvoorbeeld het kyrie, het gebed voor de wereld, of een terugkerend gebed voor de vrede.

Muziek en zang

Bij liturgie hoort ook muziek en zang. Het verhaal van dak- en thuislozenkoor De Straatklinkers is een mooi voorbeeld van hoe dat kan klinken aan de rafelranden van de maatschappij. Maar ook onze doorsneeliturgie heeft een diaconaal hart. Dat betoogt Anje de Heer, in onze kringen bekend van het Steunpunt Liturgie. Zij reikt concrete liederen aan om dat tot uitdrukking te brengen. Voor mij als Nederlands gereformeerde waren sommige suggesties uit

Peter Sinia

.....
Voor wie bidden wij?

Klopt in onze liederen dat diaconale hart?

het Gereformeerd Kerkboek een ontdekking. Bijvoorbeeld lied 179 Geloofd zijt Gij, God onze Heer van André Troost voor bij de inzameling van de gaven. En lied 259 Ontferm U over kinderen van Ria Bor-kent dat bij de voorbede gezongen of gesproken kan worden. Voor veel gereformeerd vrijgemaakten zullen misschien vooral de voorbeelden uit het nieuwe Liedboek nieuwe ontdekkingen opleveren. Artikelen zoals die van De Heer riepen bij mij vragen op als: klopt in onze liederen dat diaconale hart? Vormt de liturgie ons voor onze diaconale taak in de wereld?

Kunst

Liturgie en diaconaat kunnen elkaar ook ontmoeten in kunst. De bundel bespreekt bijvoorbeeld schilderijen van de werken van barmhartigheid. Van een van die zeven werken wordt het praktijkvoorbeeld gegeven van de wake voor de overleden verslaafde Jelle. Frappant hoe de wereld van kunst en schoonheid heel natuurlijk kan aansluiten bij de uiterlijk soms minder mooie wereld van het diaconaat. In mijn eigen kerk is de dienst waarin onze overledenen worden herdacht ook een van de meest kunstzinnige. Kunst is verder in onze liturgische traditie niet ruim aanwezig. En het gedenken van de doden beperkt zich meestal tot de overleden gemeenteleden en slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog. Hoe zouden wij een plek kunnen creëren voor kunst die inspireert tot barmhartigheid? En wie kunnen wij gedenken? Om wie rouwen wij?

Avondmaal

Verschillende auteurs gaan in op de verbinding tussen maaltijden, in het bijzonder het avondmaal, en diaconaat. Het diaconaat is niet voor niets geworteld in het avondmaal, stelt een van de auteurs. Meer dan tachtig procent van de kerkelijke gemeenschappen blijkt bij de voedselbanken betrokken te zijn. In mijn eigen kerk wordt de inzameling daarvoor bewust op avondmaalszondagen gehouden. Maar de kratten worden voor de kerkdienst in de hal van de kerk gevuld. Het avondmaal

Met wie delen wij ons eten?

vieren we op een later moment in de kerkzaal. Zou de inzameling voor de voedselbank niet nadrukkelijker liturgisch verbonden kunnen worden met het avondmaal? En meer algemeen: met wie delen wij ons eten? En voor wie of wat vasten wij?

Kortom, *Vieren en delen* is een mooie bundel vol inzicht en verdieping, inspirerende praktijkverhalen, concrete tips en stof tot nadenken.

Peter Sinia is predikant van de Proosdijkerk, NGK-Ede.

Gerard Rouwhorst & Louis van Tongeren (red.), *Vieren en delen: De verhouding tussen liturgie en diaconie*, Berne Media, € 20,-.

Inspiratieavonden *Yes, ik ben diaken!*

Het Diaconaal Steunpunt organiseert in oktober en november vijf inspiratieavonden voor nieuwe diakenen. *Yes, ik ben diaken!* is een must voor elke nieuwe diaken, maar wordt ook heel waardevol gevonden door ervaren diakenen. De inspiratieavonden zijn: 10 oktober in Assen, 17 oktober in Zwolle, 29 oktober in Almere, 7 november in Hardinxveld-Giessendam en 14 november in Den Bosch. Je kunt je aanmelden via www.diaconaalsteunpunt.nl, deelname is gratis.

Vernieuwde Micha Cursus

Word je geraakt door het onrecht dat je om je heen ziet? Wil je er wat aan doen en vraag je je af wat God van je vraagt? De Micha Cursus (van Micha Nederland) is volledig vernieuwd. Ontdek in zeven bijeenkomsten wat de Bijbel zegt over gerechtigheid en hoe jij, met jouw talenten, kunt meewerken in Gods koninkrijk. Thema's die aan bod komen, zijn de impact van onze levensstijl op de schepping, misstanden in de kledingindustrie en de verdeling van welvaart in de wereld. Door middel van concrete en uitdagende opdrachten ontdek je hoe je met hoofd, hart en handen het verschil kunt maken. Zo verbindt de Micha Cursus sociale en ecologische gerechtigheid met het leven van alledag.

Het Diaconaal Steunpunt, het Missionair Steunpunt en Verre Naasten zijn partners van Micha Nederland. Samen willen ze kerken inspireren en ondersteunen om diaconaal missionair actief te zijn in de samenleving. Hun verlangen is dat kerken groeien in het delen van geloof, hoop en liefde. Daarom hebben ze samen de themamodule *Kerk in je buurt* ontwikkeld. Deze themamodule is te vinden in de online omgeving bij de Micha Cursus, net als diverse andere themamodules.

Je kunt de vernieuwde Micha Cursus bestellen via www.diaconaalsteunpunt.nl, je betaalt dan geen verzendkosten.

Werkboek
Micha Cursus

© Hans Buurman

Nauwkeurig

Wees nauwkeurig, onderzoek:
 Wat is zegen, wat brengt vloek?
 Wat is waarheid, wat misleidt?
 Wat moet nu, wat heeft nog tijd?

Wees nauwkeurig, overweeg:
 Wat heeft diepgang, wat is leeg?
 Wat looft God met diepe dank?
 Wat is slechts een holle klank?

Wees nauwkeurig, en beproef:
 Wat gaat soepel, wat loopt stroef?
 Wat heeft focus, wat verblindt?
 Wat laat bloeien, wat verslindt?

Wees nauwkeurig, zoek het uit:
 Of het opent, of het sluit
 Wat geneest, wat maakt kapot?
 Welke geesten zijn uit God?

Want de vijand is op jacht
 Ben jij daar wel op bedacht?
 Zorg dat je de waarheid kent
 Zorg dat je nauwkeurig bent

Anne Lies Mossel-de Kievit